

SLOVENKA

Glasiło slovenskega ženstva

Št. 12.

V Trstu 5. junija 1897.

Letnik I.

Ob vrnitvi.

„Minila je vojna, prišel sem domú;
Bodite pozdravljeni, stariši mili!“

„Prišel si domu — a nimaš mirú.

Kam precej od naji korak te sili?“

„O stariši moji, saj veste lahko :

Iz bojnege vleče me plesa.

Tja doli, tja doli,

Kjer rože cvetó.

Ropočejo mlinska kolesa!“

„Tako se mi zdi, da čujem nje glas,

„Ki tožno in sladkó ob jednem me vabi :

O pridi, o pridi še k meni ti v vas,

Nikar me, verne ljube, ne zabi !

Kako te čakam željno težko ! —

Iz bojnege vrni se plesa

Sem doli, sem doli,

Kjer rože cveto,

Ropočejo mlinska kolesa!“

„Sin najin, gorjé! Pozabi jo ti!

In najina vest té smrtno ne rani!

Umrl je mlinar in njega hči — —

Pod zemljo spi ob očetovi strani.

Njó, ki si jo ljubil takó srčno,

Zakriva prsténa zavesa

Tam doli, tam doli,

Kjer rože sahnó,

Počivajo mlinska kolesa...

Nikdar, nikdar! Kako zadušim

Spomin na njo, kraljico spomina!

Pustite me, stariši, da pohitim

Do mlina in h grobu dalje od mlina.

Na grob zasadiš naj cvetje novo,

Kropim je le z roso očesa

Tam doli, tam doli,

Kjer rože sahnó,

Počivajo mlinska kolesa...

Ant. Medved.

IDEAL.

Ruski spisala N. Luhnova; po izvorniku poslovenil A. Pahar.

(Dalje.)

Čez nekaj dni nam ga je predstavil neki znanec.

Ko je nekoliko pobesedoval s teto in jo prepustil svojemu tovarišu, da ji ta razsiplje svoje poklone, šel je smelo po celi dvorani, ne opustivši oči z mene, a jaz sem sedela v kreslu, prisionivši glavo na visoko naslonjalo čuvstvuje, kako mi bije srcé, umira, kako mi šumé v ušesih navali krvi.

Prišel je, obstal in, nizko nagnivši glavo, ponovil še enkrat jasno, trdo, skoraj glasno: „Jaz te ljubim! Ljubim, ljubim!“

In dvignivši glavo, čuvstvuje, kako bežita dve solzi po mojem obledelem licu, ponovila sem nehote, kakor v sanjah: „Ljubim, ljubim!“ Ta večer je pel, spremljaje se na klavirju: O fliege, fliege mit mir und sei mein Weib!...

In ko sem iznova cula to pesem v drugem jeziku, zašepetalo je moje razburjeno srcé: „To je on! Ta je, ki me povede k altarju in me bo imenoval svojo ženo*.“

* * *

Jahala sva v Treptau, za nama se je peljala teta z njegovimi tovariši. Že teden dnij me je potrpežljivo in laskavo učil jezdit na svojem belem arabskem konjicku.

— Jaz te ljubim, dete, ljubim od prvega srečanja tam na trgu sv. Marka; ko si gledala na solnce in nebo in trg, kakor bi ga zaklepala v svoje srce, da bi hranila njih podobo za vse življenje, spoznal sem, da si se tedaj še le rodila, da si še le tedaj jela čuvstvovati in da bodem jaz prvi, prvi, kateremu porečeš: „Ljubim“! Ali sem uganil?

— Da.

— Dete, poglej me, moje oči te morajo poljubiti za ta odgovor.

Gledala sem ga in njegove oči so mi laskale in poljubljale.

— Jaz te ljubim, dete! Da bi te smel imenovati svojo, dal bi kakor Faust, svojo dušo Mefistofelu; a ču-

deži se dandanes ne gode in jaz ostanem tebi na večno tuj, a tebe dado drugemn... Ne trepeči, dete, ne plaši se, ne plakaj... glej mi v oči in slušaj: jaz te ljubim! Veruješ?

— Da.

— Dobro! Veruj sedaj in vselej, vselej, naj ginejo leta, naj sva kjerkoli, naj je tvoje življenje kakorkoli, veruj in pomni: jaz te ljubim, dokler diham, dokler moje oči gledajo nebo. Jaz sem... oženjen... Ti si obledela?... Da, jaz sem oženjen s krasno, zlo in neumno žensko, a imava sina, ki naju veže nerazrušljivo. Življenje ž njo, polno malenkostij in neslanih preprirov, bi me že davno pritiralo do tega, da se ustrelim ali z blaznim; no dvakrat v letu grem sam na potovanje. Hodim na breg oceana in tam, slušaje grom valovja, topim v neizmernem prostranstvu njegovega vodovja svoje malenkostno gorje in sinji valovi izmivajo iz mojega srca vse male misli. Zahajam tja, kjer so velikanske gore in z njih vrhov gledam na zemljo in vse, kar je prilepljeno nanjo, zdi se mi tako malo, ničevno, a gorski zrak mi krepí prsi, budi misli in tam se zlagajo moje najboljše pesni, katere pojem sam zase v gorskih soteskah. Hodim v brezkončne, zelene ravni in njih širjava daje mojim sanjam krila; kakor razdrobljeni okovi pada raz mene duševna bolest; jaz rastem in se jacim, naslajam se življenja in je blagoslovljam. Potem, nabravši sil, obiskujem stara mesta in vse dni ostajam v cerkvah, galerijah in muzejih: moj sluh, moje oko in moj čut se sitijo krasote genialnih proizvodov in kadar se ves napojim žarkega solnca, vonjave in svežesti zelenja in cvetov, kadar mi postane življenje iznova neprecenljivo blago polno čara in bleska, kadar se čutim sina mogočne narave, a ne žalkega, nesrečnega uda svoje družbe, — tedaj se vračam domov in oklep srčce, nadet meni od prirode in umetnosti, je kakor iz briljantov in ostaja neranljiv pri malenkostnih napadih in praskah mojega morečega obližja.

— Nečesa ne morem najti v prirodi: ljubezni, a moje srce je tako žejalo, tako prosilo ženske ljubezni in laskanja, kar najdem tebe... Dete, vedi, da jaz sem tebi tuj človek, po jeziku, po veri, po vzgoji, po skladu mislij in ako bi ti mogel v besednem pomenu reči: „O viens, viens avec moi et sois ma compagne chérie!“ kdo ve, ali bi te ne onesrečil, in bi potem samo kakor potnik, najdši v pustinji sveži studenec, ustavil se pred teboj, blagoslovljal tebe in prosil: daj mi oddahnuti, osvežiti se v bližini tvoje detinske čistosti. Ni ena grešna misel te ne oskruni, ni ena nečista želja se te ne dotakne. Jaz sem tvoj brat in tvoj prijatelj. Jaz sem tvoja prva, čista ljubav in spomin o meni, o mojih besedah, o mojem laskanju nikdar ne izgine iz tvoje duše, spomin o meni ti ostane za vedno visok in čist. Tako li, dete? Tako li, moje srce, moj zaklad, moja duša?

In zopet me je gledal sé svojimi žarnimi, svetlimi očmi, polnimi neumljive sile in laskanja.

Dospela sva; drugi so zaostali, tudi njih voza ni bilo videti. Skočil je raz svojega konja, vrgel vajeti prihitevšemu človeku in pristopil k meni.

— No, skoči ne boj se!

Spustila sem se raz sedlo naravnost v njegov objem. Za sekundo me je pritisnil na svoje srce, nato postavil na noge.

— Glej, kako je tu prosto in prijetno.

Stala sva na terasi, oviti s plišem; pred nama je bil dvorec, pod velikanskimi platnenimi navesami so bile skrite pokrite mizice, za plotom iz bodečega zelenja je hitel žubore studeni vir, slavnoznan zaradi svojih rakov in jegulj.

Da, tu je bilo prijetno, zavetno, a glavno — prosto in nehoté sem jela besedovati in smejati se.

— Veš, dete, doma in po sveti, jaz skoro ničesa ne govorim; kakih deset, petnajst fraz imam, katere so moja razgovorna zaloga in... vsi so zadovoljni s tem, a pri tebi se mi porajajo besede v srci, v razumu, dvigajo se k ustom in vedno bi rad besedoval s teboj, pel, šalil se, norel. Hočeš, teciva, kateri hitreje pride do studenca?

— Hočem! hočem!

— A za nama, servijete pod pazuhu, poleté vsi natarjarji, za temi plane kuharica, gospodar gostilne in vsi bodo mislili, da je ves Treptau zgubil pamet.

In drže se za roke, sva se hohotala kakor neumna, raduje se, da razen naju ni bilo nobenega tujca ondi.

— A glej teto!

Teta, vesela, sé sijajočim licem, razsipaje milostne poklone krivečim se natarjarjem, plavala je ob roki svojega kavalirja na teraso. Ostali sva ves mesec v Berlinu. V vsem mojem življenju je bil to najsrečnejši mesec, poetičen kakor sanje, globok kakor misel, kratek kakor trenotje. Kako duhovito je uredil vse, da je bil teti, ki se je po vsej Evropi dolgočasila, dolgočasni hladno računja-joči Berlin najveseleje mesto; ko sva odhajali, ni samo razumela mojih solz, ampak je tudi sama zaplakala. Vsako jutro me je budila sobarica, izročevaje mi rosen buket iz njegovega vrta; buket je dobivala tudi teta: drug je sledil drugemu.

Naučil me je, kaj pomenjajo cvetice in po njih sem uznavala njegove prve misli; zatem sem brala knjige, katere mi je pošiljal se svojimi opazkami. On me je naučil čitati; misli, katere so bile na videz suhe fraze, so mi odkrivale sedaj svoj pomen. v meni se je rodilo ponosno čuvstvo zavednosti mojih duševnih sil, jela sem ljubiti in umeti lepoto v literaturi, obzorje znanja se mi je razširjalo, besede so dobivale meso in kri, zlagale se v podobe in predstave.

Ob treh sva se vozili na sprehod in vselej sva ga srečali v „Thiergartenu“ na konji. Njegove oči so mi vedno govorile: Ljubim te in odgovarjala sem mu sé srečnim, veselim pogledom.

Zvečer smo se vozili v gledišče ali peli, igrali ali skupaj čitali. Učil me je stihe govoriti, a ne deklamovati in vselej, vselej je ulovil minuto, da me je objel, pritisnil mojo glavo na svoje srce ali me pobožal po laseh. Vsak njegov dotik, vsaka njegova beseda, vsak pogled — je bila laska, ogrevajoča me. Tako je minol mesec

in odpeljali sva se. Odpeljali! Razumi me, odpeljali! Ločili!

— Ako bi imel jaz moči, zavreči ženo in otroka, ostaviti vse, kar se imenuje dom, ne oddal bi tebe nikomur in nikoli; no ne morem storiti tega in zato, kakor se trgam od morja, od gor, od solnca in zelenih step in hodim v svojo domačo temnico, tako se trgam sedaj od tebe. A morje in solnce mi dajeta pokoj, zabljenje vsega; ali mi vzameš ti, dete, sè svojim žalovanjem in svojimi solzami poslednjo energijo?

In obetala sem mu, da ostanem mirna, ako bi tudi vedela, da mi obup, solze, prošnje dajo njega, da si sé silo gorjá jemljem tudi pravico, ostati pri njem, stiskaje se na njegovo srcé, o! tedaj bi bila odkrila vse, kar je davilo moje prsi; a umela sem sama, da je vse zaman; treba se je ločiti in odpeljati. In odpeljala sem se.

(Pride še.)

O jutru.

Prebuja se iz nočnih sanj
Mladenka — in upira
V nebeški, jasni svod oči,
Kjer svit zvezdâ umira.

Nad goro vspne se solčni žar,
Blesk svoj z nebá razlije,
In v krilo čarno, biserno
Mladenka — se zavije.

V svetlobnem morji koplje se
Ta krasna — zemlja — mlada,
Dokledar spet večerni hlad
Na njena lica pada.

Kristina.

Je-li možno videti svoje lastno srce?

(Zabavno-znanstvena črtica), spisal Dr. A. Schwab.

„Toraj jutri ob deveti uri v fizikalnem zavodu — izvestno se iznenadim, dragi prijatelj — hvala za novico; in nalašč si prišel v Gradec, da si ogledaš to čudovito iznajdbo?“ —

„Vendar ne meniš, da radi plesa? Jutri pride mnogo zdravnikov iz okolice, da se prepriča o praktiški vrednosti rentgenovih sojev; saj morda ne bo dolgo, ko bode vsak zdravnik imel v svoji ordinacijski sobi rentgenov stroj, s katerim bode pogledal svojim bolnikom „skozi kosti do dna srca“.“

„Šališ se, vendar pa rad verjamem, da postaja sedaj, ko rastejo „univ. med.“ doktorji kakor gobe po deževnem vremenu iz tal, zdravniško tekmovanje vedno večje in večje. Ako pa pride k tebi bolnik, teško sopeč, bled in zabuhel v lica in ti spoznaš, da ima le tá razširjeno

srce, imel bode do tebe gotovo večje zaupanje, ako mu njegovo lastno srce pokažeš, nego ako mu samo poveš, da ima preveliko srce“ in...

„dobro, dobro; toraj jutri se vidiva v fizikalnem zavodu, sedaj pa na ples. Že zveni skozi dvorane „Triglavska četvorka“; treba se angažovati, sicer obsediva!“

V tem smislu nama je tekel pogovor namreč mojemu staremu prijatelju doktorju Lukši in meni, ki sva bila oba zdravnika na deželi in sva se vdeležila „plesa slovanskih vseučiliščnikov“ v Gradci, sklenivša, vdeležiti se drugi dan razkazovanja Rentgenovih sojev v fizikalnem zavodu.

II.

Dasi sem bil vesel, da sem zopet prispevši iz dežele v mesto zamenjal pogovor bednih bolnikov z duhovitimi pogovori dražestnih gospic in za narod in vedo velezasluženi mož, ki so prišli ogledat si ples; dasi sem bil vesel slišati mesto tužnih stokov bede svetá, očarujoč smeh plesalk in plesalcev, veselečih se svojega nadobujnega življenja, zamenivši novoletno „ofiranje“ domače godbe — z vojaško godbo, prekrasno v ritmu in tonu; dasi sem bil toraj vesel počiti si in pozabiti vsaj za nekaj trenutkov svoj težavni, odgovorni zdravniški poklic — vendar kar sem videl drugi dan me, je zanimala in očaralo še bolj.

III.

Vstopivši v dvorano fizikalnega zavoda — bilo nas je mnogo naravoslovcev, profesorjev, zdravnikov in celo nekaj dam — zagledamo na mizi pripravo, katere bi v srednjem veku nikdo ne smel imeti z lepa pod svojo streho, sicer bi ga morda sežgali na grmadi kakor čarodejca, katero pa mi sedaj spoznamo takoj za lep, velik elektriški induktor. Na drugi mizi stoji drug stroj. Ta je iz stekla. Dozdeva se mi steklenici sličn, privezanej na po konci stoječo palico. V njeni sredini je pa gumb iz platine, zvezan z žico z induktorjem. In kaj vidim na drugih mizah? Evo fotografij cloveških okostij — mrtvih ljudi? — ne, še živih! Glej tu v sredi stegna črno pego — krogla je vstreljena v nogo! in tukaj evo slabo ozdravljen kostolom. Kostí stóje zrastene navskriž! in tamle — čudovito — glej kako lepa slika cloveškega okostja in v sredini srce! — srce fotografovano, srce živega cloveka!! — Oj, dame spreletava groza. Vidijo lobanje, ki imajo vidljive zobe, oj tako grozec mrtvaški izraz — in vendar so to le fotografije okostja glav še živih ljudi!

„Velikansko, velikansko, to je velikansko“ se čudi moj precej tolst сосед. No mislim si, saj tudi tebe celo predro Rentgenovi soji, bodi si še tako tolst! Radoveden sem pa vendar, bomo li videli na živem poskusu to, kar vidimo tu na slikah?

„Oj vbošček, oj vbošček“ oglasi se sedaj neka dama — a takó, to je deček približno, dvanajst let star — naš medium! „To je imenitno“ oglasi se gospod profesor Bežaj moj stari prijatelj, katerega je tudi danes prisilila radovednost v fizikalni zavod.

Ko nam gospod asistent vseučiliške fizikalniške stolice v Gradci strokovnjaški razloži pomen posameznih

aparatovih delov in na kratko ponovi način obuditve, omeni da nastane Rentgenova luč na katodi močnih elektriških tokov, ako je njih katoda napeljana v prostor, kjer je vzduh tanjši,

Sluga zatvori zapahe na okni! in v dvorani vlada skrajna temota. Slišimo zamolklo pokanje, kakor bi se hitro počena lomila, izvirajoče iz induktorija in sredi „steklenice“ na gumbu — to je na katodi — vidimo blede zeleno fluareščujočo luč! — Čudna luč, — tako intenzivna, da jo vidimo tudi še sedaj, ko je sluga že dvakrat, trikrat steklenico na debelo ovil z ovoji, in vendar je v sobi popolnoma tema, da ne vidimo drug drugega!

Gospod asistent postavi dečka pred to čudno luč, pred njim pa drži precej debelo leseno ploščo prevlečeno na svojej prednji strani z neko kemiško tvarino (barij-platin-cyanur). Na plošči se prikaže okostje! Rentgenovi soji prodrli so ovoje, dečkovo telo in leseno ploščo in mi vidimo na plošči dečkova rebra in sploh vse njegovo prsno okostje. In pri višjem in nižjem pomikanji plošče opazujemo polagoma vse okostje trupa, rok in nog in glave. Gospod razkazovalec veli dečku globoko sopsti. Videli smo takoj, kako se vse kosti pri dihanji mezijo in kakó se pregibljejo v svojih sklepovih, lik umetnemu stroju. Popolnoma določno pa smo videli tudi dečkovo srce, tako da je bilo moči zmeriti ga na milimetre natanjko. Videlo se je gibanje srca, njega razpenjanje in krčenje pri pritoku in odtoku krvi. Videli smo tudi mrežnico, ki se je premikala pri sopenji navzgor in navzdol.

Omeniti moramo da je bil deček oblečen, toda obleke nismo videli, le njegova koža je nekoliko blestela, nekako takó, kakor prozoren čaroben tenj ali pajčolan na mrtvaškem okostji.

In ono čarobno, okostje na plošči se premika na vse strani: ono živi, celo govori; vidi se pri govorjenji, kako se čeljusti in zobje približujejo in zopet oddaljujejo! Res Rentgen, dobro si jo pogodil, da si pogledal luč sveta še le v devetnajstem stoletji — v srednjem veku bil bi ti „čarodejec“, ki obuja žive dnhove in gorela bi tvoja luč neplodovito za praznoveren svet in tudi ti bi gorel kakor baklja na grmadi — danes pa goriš kakor baklja veleučenosti in razsvitljavaš človeškemu géniju temán pot človeške nevednosti — mordá v boljšo bodočnost. —

Živa podoba na plošči se da fotografovati. *Na ti način je mogoče vsakemu človeku videti svoje lastno srce in ga tudi fotografovati.*

Tudi mene je mikalo ogledati svoje okostje. Pomočil sem hipoma svojo roko za ploščo in res sem zagledal, kar bi brez Rentgena nikdar ne bil videl in kar bi le drugi ljudje videli mnogo let po moji smrti — moje okostje — To me je presunilo. Strmel sem, premišljevalje to iznajdbo, s katero je možno pogledati človeku v sredino njegovega trupa, bodi si še tako na debelo oblečen. Gospod asistent je bil neumorljiv v razkazovanji. Postavil je svojo listnico pred ploščo in kaj smo videli? Listnice ne, pač pa denar v nji tako natanjko, da smo spoznali posamezne novce.

Pri navadni ali plinovi luči videli smo pa listnico, ne pa denarja.

Rentgenovi soji prodirajo toraj telesa ravno nasprotno od navadne luči in sicer nasprotno glede specifiške teže teles, oni prodirajo ložje lesene plošče nego steklo.

Njih vporaba za spoznavanje boleznij vtegne postati velikanska. Že sedaj imajo za fizijologa in topografskega anatoma največji praktiški pomen, a še večjega za zdravnika.

Koliko je vendar ljudij, ki so nosili vstreljene kroglice po dvajset, trideset let v svojem mesu skrite; prizadejale so njim dostikrat hude bolečine; vendar jih ni bilo možno izrezati, ker se jih ni moglo najti. Spominjam se izza dijaških let, da sem videl na kliniki starega vojaka, trpečega hude bolečine vsled kroglice, ki mu je bila v vojski l. 1866. zadana v nogo. Gospod profesor se je trudil vkljub svoji veliki spretnosti celi dve uri predno se mu je posrečilo zaslediti kroglo in jo odstraniti. Seveda je bilo treba za operacijo bolnika narkozovati, kar ni brez nevarnosti za življenje. Sedaj pa je mogoče v kratkih trenutkih, brez posebnih bolečin in brez narkoze izrezati take kroglice. —

Ako si zlomiš roko ali nogo, treba je roko ali nogo tako poviti, da stoje kosti ravno tako, kakor so stale poprej. To pa dostikrat ni možno, ker razležejo kosti v povoji. Z rentgenovo lučjo pa je moči videti skozi povoje in skozi meso kakó stoje kosti in slabo ozdravljeni kostolomi so na ta način skoraj nemožni.

IV.

„Zdi se mi, da prihajam iz začaranega gradu“ rekla je ona dama, ki je toliko milovala našega dečka, ko smo ostavljali imenovani zavod. „Toliko sem čital“, dé moj prijatelj, „o Rentgenovih sojih, a zdelo se mi je vse tako neverjetno, da danes ko sem se prepričal z lastnimi očmi o tej velikanski iznajdbi, strmé občudujem človeški veleum“.

„To je imenitno“ oglasi se profesor Bežaj. Da prebudim prijatelja iz filozofskega občudovanja, sprožim v šali misel li nimajo rentgenovi soji tudi svoje slabe strani? A že hiti pripovedovati Bežaj:

„Vže vem, vže vem zakaj; tatovom se bode slabo godilo, ako bi skrivali ukraden denar v obleki in pa tistim ponarejevalcem denarja s kovinskimi pripravami... ha ha posveti se jim skozi rebra in iskalcem dijamentov v južni afriki bode „evtela prapret“ ako bodo požrli kak dijament I škoda da se ne vidi tudi v možgane, oj... ko se nam filozofom še toliko zabavlja... pa gospicam bi bilo neprijetno, če...“

„Nehaj, nehaj dragi“, prestriže Dr. Lukša zgovornemu Bežaju besedo, preveč nas „mariš“, pojdi idimo v „Švehatsko“, da si opereš jezik!

Prevarjena.

Platno belo je šivala,
Dvoje črk vezala vanj,
Veselila se poroke,
Polna zlatih, lepih sanj.

Toda leta so minola,
In poroke ni bilo;
In zaman ga je ljubila,
Veselila se tako...

Vedno še v tkanino belo
Vbada nitice tanke,
A kaj snuje in kaj misli,
Tega nihče več ne ve.

Vida.

Sreča v nesreči.

Slika iz življenja. Spisal M. C.

I.

Kdor je kdaj živel po malih mestih in trgih na deželi, ta ve, s kako radovednostjo, da ne rečemo z ne-strpnostjo, pričakuje ženski svet, vsakega novega uradnika, učitelja itd. Ugiba se sem in tja o njega osebi in razmerah. Glavno vprašanje pa je: je-li oženjen ali svoboden? Od te zadnje okolščine je odvisen tudi več ali manj prijazen vzprejem pri ljubem ženskem spolu.

V prslih marsikatere, za bodočnost svoje malo že ocvetele hčerke skrbeče matere oživlja zopet nekoliko upanja. Kdo bi ji pa to zameril?! Saj se ne more vedeti, kaj vsega lahko ne prineseta lepa prilika in srečen slučaj! Ni-li mogoče, da novi došlec zapazi na njeni moža-željni hčeri čednosti, katere drugi lehkomišljenci tako trdovratno prezirajo ali nalašč, ali pa v svoji neumljivi kratkovidnosti. In da pričakujejo vse te gospodične hčerke še z večjim zanimanjem stvari, ki imajo priti, tega ni treba praviti. Sladki upi se vzbujajo vsaki v nežnem srcu. Kje je pa tudi na božjem svetu ženska, katera ne bi bila v tem položaju prepričana do dobrega, da je vsled izbornih lastnosti ona najvredniša, da se ozre novi došlec — če se bo sploh kaj oziral — na njo v prvi vrsti. Ženske so povsod take in tudi v trgu * * * niso bile drugačne. Dama v svetovnem mestu in priprosta hči afriške puščave imata precej jednake slabosti.

Dan prihoda novega uradnika, učitelja itd. je torej epohalen za socijalno življenje v malih mestih in trgih. Saj tudi ne more biti drugače! V malih krajih igra vsak posameznik važno ulogo. Ljudje so navezani drug na drugega; razmere vsakega so znane vsakemu, da takó rekoč drug drugemu gledajo v žep. Da so o teh razmerah ljudje radovedni, s kom da jim bode občevati v prihodnje, je naravno.

Ni treba, da bi bil dotičnik posebno sramožljiv, a rudečica ga mora vendar oblit, ko je treba prvokrat defilovati po tržkih ulicah. Otročaji, ki se pojajo po cesti

gori in doli, babe, ki ob vogalih prodajajo zijala, kakor tudi k inteligenci prištevajoče se matere in hčere — seveda te poslednje le izza okenskih zagrinjal — vse, vse zre za njim. Še celo vinski bratci, ki posedajo cele popoldneve po gostilnah, da bi človek kmalu mislil, da so pozabili, kje so doma, tudi ti pretrgajo svoje pogovore in pomolé svoje razžarjene obraze skozi gostilniška okna, da bi videli novi čudež. Kako mučno pa je to za dotičnega novinca, tega ne pomisli nikdo. Saj tak revež dobro ve, da se govorica vseh suče le o njem in da se o njem izrekajo sedaj le razne sodbe...

Tako je bilo tudi o prihodu učitelja Ivana Žagradnika v trgu * * *

Ivan je zapustil pred kratkim učiteljsko pripravnico, imajoč v roki spričevala, ki so govorila o njega talentu. Ker mu je bil deželni šolski nadzornik posebno naklonjen, dobil je takoj v trgu * * * slučajno razpisano učiteljsko službo. Vse življenje njegovo je bilo vzgledno, niti njegov najhujši protivnik — če je imel kakega — bi ne bil mogel mu očitati ničesa. Tudi na svojem novem mestu se je znal prikupiti vsakemu. Občenje njegovo s tržani je bilo vsikdar uljudno in prikupljivo; konverzacija z njim ob enem zabavna in poučljiva; bil je dober govornik in deklamator; izvrsten tenorist — in to ni kar si bodi! — in imeniten plesalec: imel je torej same lastnosti, ki so [neprecenljive po malih mestih. Ni čuda torej, da je bil naš Ivan kmalu središče vsega socijalnega življenja v trgu * * *. Če jemljemo še v poštev, da so bili vspehi njegovi v poučevanju mladine izvrstni, ne smemo se čuditi, da je bil med vsemi tržani in tržankami, mej temi poslednjimi posebno tudi zató, ker je bil še samec, le en glas: „Takega učitelja še nismo imeli!“

II.

Kadarkoli je bila kaka slavnost, bil je Ivan gotovo člen osnovalnega odbora. Čitalnica ga je volila svojim tajnikom in predsednikom veselice odseku. Društvo je slovelo po svojih veselicah daleč na okrog, ker je imelo prilično obilo pevskih in igralnih močij. Posebno diletantk-igralk je bilo toliko, da je ostala vedno kaka v rezervi. To pa je bilo tudi potrebno, kajti ni je bilo igre, da bi se ne bila skujala jedna ali druga in včasih celo potem, ko so bila vabila že razposlana. Tedaj pa je bilo g. predsedniku veselice odseka treba vse zgovernosti in vseh diplomatskih fines, da je, ali pregovoril „kuja-jočo“ se igralko, ali pa dobil nadomestovalko. To ni bila lahka stvar; dobival je navadno odgovor: „Zdaj prihajate, prej pa niste vedeli za-me!“ — Slednjič pa se je vendar dala omečiti jedna ali druga in „Beseda“ se je zvršila srečno po določenem programu. Ubogi aranžerji! Koliko potú, tekanja, skrbi je treba povsod, da se veselijo — drugi!

In potem je bilo čitati v slovenskem listu dopis o „sijajni zvršbi obširnega programa“, „gospici A in B sta se odlikovali posebno“, „gospod Č je za naše društvo neprecenljiva moč“ itd. itd. — pa saj veste, kaki so ti dopisi, podobni so si kakor jajce jajcu! — Prigodilo se je pa tudi, da je prišla zamera po veselici. Tega je bil na-

vadno kriv tisti nesrečni „dopis“, kajti jedna ali druga igralka je bila gotovo — vsaj po njenem lastnem prepričanji — pohvaljena premalo; da še več: včasih je nesrečni poročevalec v naglici čisto prezrl kako igralko. Ubogi oni, o katerem se je slutilo, da je pisal „kritiko“! Saj je pa res nezaslišano, da se tak dogodljaj — da je namreč gospodičina Cimferlina jecljala par besedi na odru — javno ne oceni, kakor zasluži! Častiti bralec, ki poznaš žensko mrav, rad pritrdiš, da je ložje zapovedovati celemu polku vojakov, nego zadovoljiti kopicico kapricioznih, samih v se zaljubljenih žensk...

Iz tega, kar smo povedali ravnokar, lahko posnamemo, da je imel Ivan, v svoji lastnosti kakor predsednik v veselčnih odsekih, jako delikatno nalogo. In res se je bilo zahvaliti le njegovemu taktu, da so se odstranile vse krize med sodelujočem osebjem brez kvarnih nasledkov. Bilo mu je torej dovolj prilike, da se je do dobrega seznanil s tržkimi krasoticami. Častita čitateljica naj ne zameri, da smo čisto pozabili povedati, da je bil Ivan lep mož, kakoršnega si le more poželcti ljubezni žejno žensko srce. Potem si lahko mislite, kako nekako je bilo na „skušnjah“! Revež je bil pod takim nadzorstvom, kakor še v svojem življenju nikdar ne. Vsak pogled — vsak korak — vsaka poteza njegovega obraza — koliko besedi je govoril s to, koliko z ono — je-li prijazneje občeval z Miciko ali Faniko — ali rajši občuje s Klementino ali z Olgo — itd., — vse te važne stvari opazale so tržke punice z Argusovimi očmi. Z vztrajnostjo, lastno le ženskam, so nastavljala dekleta mreže temu kandidatu zakonskega jarma. In po skušnji so se vračale domov jedna z najboljšimi upi, druga v največji nevolji in s črno zavistjo v prsah in s sklepom, da se že jutri odpove sodelovanju. Do drugega dne pa se je potolažila in zopet je prišla na skušnjo, kjer se je vestno ponavljalo, tisto nadzorovanje in tekmovanje. Potem pa je šla vsaka zopet domov z občutki, ki so bili kakor včeraj odvisni samo od tega, kakó se je vedel proti nji nesrečni predsednik Ivan.

Ti križi, te muke, te skrbi predsednika in drugih gospodov aranžerjev so se ponavljale redno o vsaki „Besedi“. Prav takó redno so vsi aranžerji zatrjevali, da so se zadnjo pot trudili, češ: „naj pa delajo prihodnjič drugi!“ Da so pa o prihodnji veselici vendar zopet tekali in se potili, prosili in pregovarjali, vklanjali se in rotili, to je tudi gotovo. Pravemu osnovatelju narodnih veselici niti ne bi bilo po volji, ako bi šlo vse gladko in brez ovir, zakaj potem ne bi bil triumf tako znamenit... Takó se je godilo v našem trgu in tako se menda godi povsod, kjer so društva, radi nedostatka močij, navezana na dobro voljo le nekaterih osob.

III.

Tržan Ogorelec — sam se je pisal Ogoreuz — je bil bogat trgovec in kakor tak odločen materijalist, prava kramarska duša. Njegov ideal je bil — denar. Bil je sicer člen čitalnice, ker že drugače ni bilo mogoče, a minoli so meseci, da ni videl njenih notranjih prostorov. Slovenskega časnika niti v roke ni vzel! Pravega političnega prepričanja ni umel nikdar, prišteval se je pa z

nekim ponosom k oni stranki, katere geslo se glasi: Mi smo in ostanemo Kranjci! Da so pa ti „Kranjci“ najhujši protivniki našega narodnega napredka, je obče znana in priznana resnica.

Ljudstvo naše jim je pridejalo celó naslov „nemškutarjev“. Že po tem je jasno, da mu ni bilo nič kaj prav, da je tudi njegova hči Ljudmila igrala v čitalnici. Saj se je pa tudi branil, dokler je le bilo mogoče! Ker so ga pa prvi veljaki tržki, njim na čelu okrajni sodnik sam — obdelovali neprestano, je končno vendar-le kapituliral. Takemu gospodu, kakor je okrajni sodnik, se vendar ni hotel zameriti; človek ne more vedeti, kje bi mu to škodovalo.

Da bi pa sam vodil hčer na izkušnje, tega še misliti ni bilo. Ker ni bilo nobene druge možke osebe pri hiši, ki bi bila primerna družčina Ljudmili in spremlja-joči teti — g. Ogorelec je bil vdovec — dobil je učitelj Žagradnik dovoljenje, da je hodil po nju ter ju zopet spremljal domov.

Ljudmilin oče je dal to dovoljenje brez obotavljanja, in sicer prvič zato, ker je smatral Ivana skromnim, pametnim človekom, ki gotovo ne bode hotel vzleteti višje, nego ga neseta financijelni peroti njegovi; drugič pa zato, ker je bil prepričan, da Ljudmila sama dobro ve, kaj in koliko more pričakovati kakor hči najimovitejšega tržana, Ogorelec je sicer dobro vedel, da ima Ljudmila v marsičem od njegovih lastnih različne nazore — saj sta si njuni mnenji dostikrat križali hudo! — a o tem je bil vendar osvedočen, da njegova hči ne dovoli nikdar kake intimnosti možu, kateri bi ne bil vsaj tako bogat, kakor ona sama. Denar je bilo edino merilo, s katerim je merila ljudi ta blaga duša. Pod to mero bo moral stopiti tudi bodoči Ljudmilin ženin!

Gospod Ogorelec so bili sicer srečni v špekulacijah — od tod njihovo bogastvo — a takrat so pa vendar-le slabo kalkulirali!

IV.

Ljudmila je bila 18 letno, za njene razmere dosti izobraženo dekle, kar pa je bila zasluga njene pokojne matere. Bila je visoke in vitke rasti; forme njenega telesa pa vstvarjene dovršeno lepo. Iz njenih velikih plavih oči je odsvitala nepopisna miloba, da se je človeku kar duša topila pod tem pogledom. Bila je blondinka, v istini sijajna prikazen. In vendar je ostala pri vseh teh svojstvih najpohlevnejša stvarca ne svetu. Človeka, ki je poznal to dekle, polotila se je nehote misel, da je hotela narava v njem združiti vse one lastnosti, ki so potrebne ženski, da stori moža resnično srečnega. To so čutile tudi vse tržanke in prav radi tega ni bila Ljudmila nič kaj priljubljena mej njimi.

K sreči je bilo življenje Ljudmilino tako vzgledno, da jo do sedaj obrekovanje strupenih jezikov — in kje ni tacih? — ni moglo doseči.

Čudno ni, da je bila Ljudmila marsikateremu mladenci sredotočje vseh njegovih misli in želja, in da se je oko marsikaterega mladega moža hrepeneče obračalo za tem ženskim biserjem.

No do sedaj se še nikdo ni mogel pohvaliti, da bi vži-

val pri njej kako prednost. Ljudmila ni še videla moža, kateri bi bil mogel vzbuditi njeno zanimanje, še manj pa, da bi bil napravil trajen vtis na njo. —

Prepričala pa se je kmalu, da je učitelj Ivan mož plemenitega mišljenja in ker tudi njegova zvonanost ni ostala brez vtisa na njo — moj Bog, če ne bi pa ženska ne bila! — vgnjezdil se je poredni amor v njeno sree, ne da bi vedela kedaj in kakó. Seveda bi ne bila ona ovadila nikomur za ves svet te svoje skrivnosti.

Ivana je očarala že Ljudmilina telesna lepota. Občevaje ž njo, opazil je vsak dan na nji novih čednostij, ki so pričale o blagem srci. Plemenita duša njena niti ni poznala onega čuta, kateri je prinesel že toliko neizmernega gorja nad človeštvo — sovražtva, ona bi bila v ljubezni objela ves božji svet.

Takó sta se približali dve srci, ne da bi slutili čutila drug drugega.

Ko je Ivan sanjaril včasih o bodočnosti, naslikal si je v mislih svojih, žensko, kakoršno bi si on želel za družico skozi življenje — vstvaril si je svoj idejal. Ta idejal je stal sedaj pred njim Koga ne bi razburilo to! Dosedanje življenje njegovo je bilo podobno gladki morski vršini; sedaj pa so prišli življenja viharji in vršina postaja valovita. Duša njegova, ki do sedaj ni poznala razburjenja, prišla mu je kar na mah iz ravnotežja. In kdo mu more zameriti? (Pride še.)

Pedagogiške črtice.

Spisala Danica.

(Dalje.)

Mati naj pa tudi skrbi za duševni razvoj svojih otrok. Navadi naj jih že od malega misliti, kajti brezmiselno dete se bode tudi pozneje v šoli težko udalo duševni disciplini; njegov duh mu bode ostal na veke top in počasen. Izvrstno služi materi v ta namen nazorni nauk. Uže malega otroka naj opozarja na različne predmete v sobi ter naj mu jih imenuje. Ž njim naj prešteje koliko je sten, koliko oken, koliko stolov itd.

Tudi na lastni život naj ga opozarja, na glavo, oči, ušesa, lasé itd., na ude, desno, levo, itd. Iz sobe naj uhaja v kuhinjo. Koliko je zopet novih predmetov! Ognjišče, drva, premog, police, lonci, ponve in kaj še več. O vsem tem se da govoriti. Iz česa je narejeno, v kaj rabi, kedo je izdelal itd. Pridejo tudi razne jestvine, poljski pridelki, ki dajo veliko povoda raznoterim razpravam, posebno, če so otroci uže nekoliko večji. Mati naj pomaga v tem oziru šoli. Koliko lepše vspehe bi dosegle šole, da se podpirajo po domači vzgoji! Navadno pa si mislijo matere, da so odvalile vso skrb od sebe, če pošljejo otroka v šolo, pritožujejo se pa vedno le čez učitelje, če se jin dozdeva, da otrok prepočasi vspeva. Tega pa ne pomislijo, da ima učitelj veliko množico otrok pred seboj, da se mora na vse ozirati, na dobre in slabe in

na poslednje še posebe. A premagati mora veliko predmetov v kratkem času treh, štirih ur na dan. Delo njegovo je tedaj res težavno. Naj bi ga matere vsaj v tem podpirale, da bi navadile svoje otroke logično misliti. Verjemite mi, s tem je veliko, veliko pomagano!

Najlepša prilika se nuja materi zunaj na prostem, ko uhaja se svojimi otroci. Opozarja naj jih na rastočo travo, na cvetke, grmiče, drevesa, na pevajoče ptice, na njih gnezda. Misleči materi ne bode manjkalo nikdar gradiva. A opozarja naj otroke tudi na lepoto rožic, na ptičje petje, na zahajajoče solnce in njega zarjo. Pokaže naj mu s kake višine lep razgled v deželo, da vzbuja v mladih srcih čut za lepoto in ljubezen do narave. A koliko poučnega se da izvesti pri takih opazovanjih! Če govori n. pr. mati o drevesu, o deblu, o vejah, o listovji, naj vpraša otroka zakaj nam služi les, kedo ga vporablja, kaj se dela iz njega, zakaj se vporablja listje, kaj bode rastlo iz cvetov cvetočega drevesa, in sto drugih vprašanj. Ob žuborečem studenčku naj mu pové kam teče voda, v kaj služi, (napaja rastline in živali, ribe živé v njej, ona goni mlinska kolesa). Z večjim otrokom bo sledila malemu potočku do morja, govorila bode i o tem, o ladijah, o daljnih deželah in njih pridelkih itd.

Posebno naj opozarja mati svoje otroke tudi na poljske pridelke: otrok naj tudi vé, kaj raste na njivi, mimo koje gré. Nikdar ne pozabim tržaškega otroka v gorenjskem letovišču, ko je vskliknil: „Ma questi se fasoi!“, a na njivi je bil krompir.

Seveda treba paziti, da se otrok pri takih vajah ne utrují. Mladi njegov duh še ne more dolgo vztrajati pri jedni stvari. Uhajal bode z jednega predmeta na drugega. Mati naj se torej tudi na to ozira. Kakor hitro pa začne biti preje pazljivi otrok razmišljen, je to znamenje, da je truden. Tedaj prenehaj z govorjenjem; daj mu tehati in skakati po njegovi volji.

Dostikrat se pojavlja pri otrocih nekakova trdosrčnost, posebno pa pri divjih dečkih. Nobena živa stvar se jim ne smili; pobijejo in pogazijo vse „kar leze ino gre“. Tega naj mati nikdar ne trpi. Nikdar naj ne pušča nedolžnih živalic po tleh pogaziti, saj imajo tudi pravico do življenja. Naj pa tudi ne dopušča, da bi otroci metulje in brošče lovili, nabadali v takozvano zbirko, ki vendar nima nikakoršnega pomena. Tistih par metuljkov z na pol razmazanimi kriluti brez vsega sistema vkup zmetanih še ne bode rešilo dečkovega naravoslovnega znanja, pač so pa dokaz njegovega surovega srca, ki zamore nedolžne živalice hladnokrvno nabadati in mučiti. A to si zapomnimo, kedor more ravnati trdosrčno z nemo živaljo, on gotovo tudi nima usmiljenja za človeka.

Često se prikazuje pri otrocih nekaka plahota. Otrok, ki je sicer doma vesel in nadarjen, se kaže vpricho drugih ljudi neroden, da, celo glup. Takega otroka treba vsakako spodbujati do večjega samozavestja. Mati naj ga pošilja večkrat s kakim malim naročilom k sosedom, v prodajalnico itd., da se sčasoma osmeli. Nikdar naj se pa njegovo plaho vedenje ne graja ali celo kaznuje, kajti to bi le še povejšalo njegovo bojazen. Tu pomaga, le prijazno prigovarjanje in spodbujanje ter pogosto občevanje

s tujimi ljudmi. Nikakor pa ne kaže to prikazen prezirati, češ, da se v poznejših letih sama izgubi, kajti dostikrat se je otrok nikdar ne odrese, ampak ostane mu kot slabo priporočilno pismo za vse dni njegovega življenja. Kaj mu pomagajo potem vse znanosti, vsa izobrazba, ako je ne vé vporabiti? Vpričo tujega človeka, posebno pa vpričo predstojnika ga zagrabi ta pošast, zmede mu misli, jezik se mu zaplete, a govor, ki si ga je bil popreje tako lepo izmislil, mu obtiči v grlu. Umevno, da ga ima vsakdo za nezmožnega, porinejo ga v ozadje, drugi, morda manj zmožni ga vsepovsod spodrivajo. Brani, oj mati svoje dete tega zla!

Nasprotno se pa nahajajo tudi taki jezični, predrzni otroci, kojim treba prav uzde za vkročenje. Ni gršega, nego tako jezično, blebetavo dete; vse povsod hoče biti prvo, vsepovsod se oglašá prvo, a poleg sebe ne trpi nobenega drugega. Naj tedaj mati nikdar ne trpi, da se otroci vtikajo v pogovor odraslih; naj jih vedno opominja na lepo, uljudno vedenje. A tudi v družbi otrok naj ne trpi njegovega preglasnega, samosvojega vedenja.

Plahoti podobna je bojazen, a ona upliva skoro še huje na človeški značaj nego njena sestra. Bojazni se navadno otrok privadi po neumni in napačni vzgoji. Saj slišimo lahko vsak dan, kako matere žugajo svojim otrokom: „Bavbav te bo“, če njihove besede že več ne pomagajo. Pri vsaki priliki se sklicujejo na grozovito prikazen bavbava, on jim je jedino uzgojevalno sredstvo poleg surovih tepežev pa zabavljanja. Tako živi otrok v večnem strahu pred to pošastjo, dasi je ni nikdar videl a ne poboljša se.

Ogibajte se tedaj matere, tudi bavbava. Ne iz straha naj vas otrok uboga nego iz ljubezni do vas.

Ravno tako slaba je navada nekaterih mater, da plašijo svoje otroke do skrajnosti s sv. Miklavžem, s parkeljem in njegovimi verigami. In zakaj? V njegovo zabavo? Pač lepa zabava to, ko otrok trepeče strahu na vseh udih, ko komaj jeclja tistih par molitvic, ki jih zahteva strogi Miklavž! Matere, ki ne vedo boljše zabave svojim otrokom, morajo biti pač prav mlačne v ljubezni do svojih malih.

Dostikrat vidimo tudi, kako se otroci igrajo med seboj s tem, da drug drugega splašijo. Skrije se morda kateri za kak ovinek, iz kojega priskoči s prav indijanskim krikom, da svoje tovariše preplaši. Take igre naj se nikdar ne dovolé. Strah slabi živce in lahko se pripeti, da mora tak otrok trpeti vse žive dni radi slabe šale svojih tovarišev. (Prav tako naj se pa tudi ne dopušča da drug drugemu na uho tulijo, ali da drug drugemu od zadaj oči zatiskajo. Vse te šale znajo škoditi dotičnim organom).

Najslabše pa uplivajo v tem oziru slabe pripovedke o strahovih, čarovnikih, škrtih in drugih pošastih. Nikdar naj se ne povejo otrokom take norčave stvari, ki vzbujajo samo po nepotrebnem njih le preživo fantazijo. Srce se človeku krči, če vidi, kako pripovedujejo ljudje ob zimskih večerih vsakovrstnih grozovitih stvari o duhovih in strahovih, da jih obhaja kar kurja polt. Otroci

pa poslušajo vestno in strah jim gleda iz široko odprtih očij. Ta strah se jim pa polagoma tako vcepi, da se na posled otroka popolnoma polasti. S kratko besedo, otrok je postal strahopetec a bode to tudi ostal vse svoje življenje, če ga pametna vzgoja ne zavrne na pravi pot.

Mati naj tedaj pazi, da otroci nikdar nič takega ne slišijo, kar bi jim znalo vzbujati strah. Če ima tako nespametnih poslov, naj jim strogo prepové vsako neumno blebetanje pred otroci. Če je pa otrok že boječ, naj ga nikar siloma ne skuša osrčiti. Naj ne tira branečega se otroka v temno izbo, posebno pa naj ga ne zapre v temo. Taki siloviti poskusi se izjalovijo vselej; otrok postane le še bolj boječ. Mati naj ga le prijazno zavrača, naj hodi večkrat z njim v temno sobo, v klet ali zvečer na dvorišče, dokler se naposled sam ne upa iti. Če se pa le ne dà, naj ga konečno zasmehuje. To pomaga gotovo.

(Zvršetek pride).

Prevarjenemu mladeniču.

Ne mara te več, ne mara te več,
Te je zapustila! . . .
Oh vse je tedaj preč?.. Vsa sreča je preč?..
Pač ni te ljubila...

A ti si verjel, a ti si verjel
Tej ženi mamljivi...
Zdaj veš, da sedel, in da si se grel
Pri znijji varljivi!..

Stana.

O poljudnih mediciničnih spisih.

Spisal F. G-1.

Nekaj posebnega je, in ne morem si prav razložiti tega, da ljudje o nobeni stvari tako malo ne razumejo, nego o medicine, a da o nobeni s toliko smelostjo in predrznostjo ne govore in ne ravnajo, nego baš o nji. Prišel sem v razne kroge, občeval s prostaki in izobraženci, in povsod se mi je usiljevala ta istina. In čudo, uprav med izobraženci je v tem oziru največja nevednost.

Kedar treba uravnati kako juridično zadevo, tedaj si ne upa nikdo sam te rešitve; vsak se posvetuje z advokatom ali notarjem, njemu prepusti vso uravnavo, ne zavrača od njega dostavljenih listin, ne zametava njegovih svetov in ne dolguje njegovih računov. Kakor si v lastnih zadevah ne prisoja vednosti o pravnih stvareh, tako tudi sosedu ali znancu ne usiljuje svojih svetov da, ako bi ta hotel iskati pomoči pri kakem zakotnem pisarju, odvrta ga od tega, češ, on stvari vender prav ne razume in lahko vse pokvari.

Pri bolniku, tu je vse kaj drugega. Dasi tu ne gre za denar ali blago, temveč za zdravje in življenje, torej za vse večje in važnejše prašanje. Tu ga ne moti lastna

nevednost, da si sam sestavlja sodbo o stvareh, o katerih nima niti pojma, s praznimi nerazumnimi frazami preslepi sebe in druge. Tu kar na lastno roko poskuša sredstva brez vsega premisleka, tu poprašuje za совет stare babnice, tu prigovarja in pridruša znanca, da uporablja njegova zdravila in mazila, tu sicer zaradi lepšega kliče zdravnika, a kar mu on veleva, mu je v jednem slučaju nepotrebno, v drugem pretirano, v tretjem škodljivo, in tako sam in drugi prenašajo, modifikujejo in uničujejo zdravnikovo prizadevanje; mu pripisujejo vse iz tega nastale krivde, mu odrekaajo vse njegove lastne zasluge, mu zamerijo njegov, običajno itak skromen račun in mu dostikrat ostanejo ž njim na dolgu.

Bil sem sam dostikrat v družbi, v kateri so govorili o mediciničnih prašanjih, da so se mi kar lasje na glavi ježili. S tako nesramnostjo prodajala se je tu navidezna modrost, da se mi ni zdelo nikdar kaj takega mogoče. Najprimitivnejših pojmov o človeškem telesu in njegovi sestavi, najnavadnejših patalogičnih prikazni niso poznali niti umeli; a sodili o vsem in vsakem. „Wo Begriffe fehlen, da stellt ein Wort zur rechten Zeit sich ein“. In tedaj bila je kaka fraza, sama ob sebi brez pomena, a tu rešitev za vse njih zagonetke.

Na Dunaju in v njega okolici biva zelo mnogo mazačev in sleparjev, h katerim roma ljudstvo, ne le prostaki, temveč tudi iz višjih krogov, tudi ljudje, ki se sicer bahajo s tem, da so na vrhuncu sočasne omike, — in ti imajo najlepšo prakso. Zdravniki se ne bojujejo proti njim kajti ne le, da je zelo težko dobiti proti njim prič, — smatra jih ljudstvo potem v mučenike in le še bolj zahaja njim. In ti zdravijo, kakor jim ravno kaže; poleg „roč“ in mazil z molitvami in zarotbami, ali „magnetizmom“ — ali s „simpatijo“, kakor sem jim zdi ravno bolje v presleparenje bolnika.

Težko je sicer strokovnjaku priti za vse te sleparije, ker se mu vestno zakrivajo, in le slučajno, ako ga ne poznajo, izdajo se tu ali tam. In vender sem med svojim dunajskim znanstvom (največ iz takozvanega „srednjega stanu“) poizvedoval za mnoge slučaje zakotnega zdravljenja. Iz tega pač lahko sklepam, da je izvanredno razširjeno.

Tudi na Slovenskem ne bo bolje. In zato opozarjam uprav v listu, ki je namenjen širiti prosveto med ženstvom, na to pogubno delovanje in njegove zle nasledke.

Kako bi se pridobilo ljudstvo bolje pojme o mediciničnih prašanjih? Ali naj se poučuje v šolah in po knjigah?

Da bi se nauk o človeškem telesu (somatologiji) uvedel v vsa višja učilišča, je vsekako stvar, ki ima mnogo zase. Seveda ne bi smel biti tak, kakoršen je bil n. pr. na gimnaziji pri nas, kjer so bile iz npravstvenih ozirov razpuščene najvažnejše partije. „Figovo pero“, ki tu zakriva, je povsem odveč, kajti nevednost in nedolžnost nista isto. Da pa se ugodi vsemu, predstavi naj se ta nauk iz 5. v 8. šolo ter združi z novim, z naukom o higijeni. Isto bi se morali učiti v najvišjem

razredu realke in pripravnice. Pouk s tem moral bi biti uverjen zdravnikom. To je uže stara, a še vedno ne izpolnjena zahteva, katere uresničenje bi izvestno vsaj nekoliko razbistrilo pojme v boljših stanovih ter tako indirektno uplivalo tudi na druge.

A poljudne knjige in razprave so primerne le v najmanjši meri, le v razpravljanji higijeničnih prašanj. Vsaka druga jednaka knjiga več škoduje nego koristi. — Zadnji čas zelo razširjeno „Kneippovo zdravljenje“ in njegove knjige („Domači zdravnik“ od Mohorjeve družbe) so isto tako neprikladne širšemu občinstvu. Za zdravljenje je treba pred vsem izpoznanja bolezni. A kako naj si to pridobi lajik iz površnega opisa, ki mu podaje le nekatere simptome, katerih pa obično niti prav ne razume niti prav ne opaža? Ta knjiga torej bi bila le v svojem splošnem (higijeničnem) delu veljavna, dasi tudi tu lahko zavede v pretiravanja in napačnosti — odločno pa je neprimerna v svojem specijelnem (patologičnem). Opozarjal sem uže na to, žal, zaman pred njeno izdajo.

Zlasti med Nemci je precejšno slovstvo popularnih mediciničnih del. — V Slovencih doslej razun omenjene še ni bilo večjega dela (predhodnica ji je bila le tudi od nekega lajika sestavljeni in od „Mohorjeve družbe“ izdani „Domači zdravnik“); imamo pa nekoliko spisov in razprav raztresenih po raznih časopisih in knjigah. Vsekako bi ne škodilo, ako se podajajo i v prihodnje ter v večjem številu taki poučni spisi, strogo v zgoraj naznačeni meji in samo iz strokovnjaškega peresa. Občinstvu so te razprave poučne in interesantne, a prinesle mu bodo dober sad. Potrebnejše od teh pa bi bilo, da nam podà kdo poljudno spisano higijeno, katero naj izda družba sv. Mohora.

Povod temu spisku, o katerem upam, da ne bo brez vsega haska, dala mi je od „Maticе hrvatske“ izdana knjiga „Izabrani spisi dra. Ivana Dežmana“ katera nam podaje tudi nekatere medicinične sestanke. O teh hočem spregovoriti prihodnjč nekoliko obširneje ter podati od njih nekaj odlomkov slovenskemu ženstvu.

Književnost in umetnost.

Italijanska kritika o Zamejskem. Zamejski sam je poitalijančil svoj „Propad Ogleja“ in „Cittadino italiano“ je pisal o tem kar najbolj laskavo. Med drugim tudi „... popisovanje spominja horacijevo *ut pictura poesis*, saj je res prava slika od katere ostaja v duši najglobokejši vpliv. Svršuje svoj krasni spev tako-le: (Tu italijanski citat, ki se glasi slovensko tako le:)

„Kjer kdaj kočije zlate so drdrale
In koder svit patricijev bogatih
Šopiril se je šumno, oh, samotni
Na razvalinah, z mahom vprek obraslih
Sedeč pastir bo pasel tiho čedo!
Po ulicah nekdanjih in po trgih,
Od izprevodov nekdanj mrgolečih,
Pa s plugom ostrim dolge braze rezal

Razno.

Pod solncem bo pekočim poljedelec,
 In morda glasno klet, če plug gredé
 Ob slaven kamen marmornat zadene.
 Strmel bo v poznih letih učenjak,
 Ki pride sem ostanke starodavne
 Izgrebat skrbno iz prstí nekdanje,
 Kdo vé, kdo vé? Morda sanjavi pevec
 Prijatelj pevske Vile, v poznih urah
 Na kapitelji tù sedeč samotén
 Pozival bo iz večnosti temin
 Nekdanje sence in nekdanje dneve
 In vse vršelo bo v ponočnem miru
 In v mesečnem se lesku oživljalo
 In vse plesalo bo pred njim okrog!
 A vendar s svitom pozlačene zore
 Odbegne mu prikazen ta lažnjiva
 In Akvileje več ne bo! Oj, táko
 Z gorečim perom v knjigo je usod
 Neizpremembno ostra roka božja
 Na vekov veke zapisala sodbo!
 Udajmo silni volji se, Modrica,
 In Bogu posvetimo skromni spev;
 Čast, slavo Njemu večno svet oznanjaj,
 Pred njim ponižno človek glavo klanjaj!
 Da piše takó „*Cittadino italiano*“ ni toliko čuda,
 ker ni nam Slovanom neprijazen list, a glejmo, kako
 piše „*Il Friuli*“, ki je nam in pesniku samemu jako so-
 vražen list:

„V literarnem delu smo slišali stvari, ki so v res-
 nici lepe: vredni posebnega priznanja so verzi o „Propadu
 Ogleja“, deklamovani so bili prav dobro z modernim
 naglasom in mimiko. Na programu ni bilo niti imen
 avktorjevih niti deklamatorjevih.“

Doznali smo vendar, da so ti *prekrasni verzi polni
 barv, polni sile in življenja*, o čegar stvaritelju se lahko
 reče, da ni le pesnik ampak tudi *slikar verist*, doznali
 smo, da je to prof. *Trinko*.*)

Tako — Italijani!

Zgodovinska drama. Gospodičina Ida Fürstova je
 spisala dramo v petih dejanjih, ki se je igrala prvič 22.
 maja v gledališči v Zagrebu in dosegla popolen uspeh.
 Dasi ima drama še mnogo nedostatkov, vendar nam je
 porok, da gč. pisateljica obogati hrvatsko dramatiko še
 s marsikaterim izbornim delom, saj nima nova dramati-
 kinja vsega skupaj niti 20 let.

„Narodne novine“ so prinesle med drugim to le:
 Ta mlada gospica, kateri izražamo tu vse svoje spošto-
 vanje, nas je iznenadila sè svojim delom in sicer: prvič
 s tem, da je izbrala za predmet svoje pesniške fantazije
 najtemnejši moment hrvatske prošlosti, hoté, da nam
 dokaže, kako so se na narodnej neslogi razbile vse hr-
 vatske nade; drugič s tem, da je znala brez velikih lju-
 bavnih prizorov ustvariti zanimivo dramo; in tretjič s tem,
 da je njena drama zdržala kritiko poleg vseh svojih teh-
 niških nedostatkov.

*) Naš Zamejski. (Op. ured.)

† **Josip Karol Trtnik**. Slovenci so uže od nekda
 na glasu kot dobri pevci in tudi strokovno izobraženi
 pevci slove — v tujini. Omenimo le (do vlani) dvornega
 opernega pevca Ljud. Weigleina na Dunaju; dvornega
 opernega pevca Pogačnik-Navala v Berlinu, opernega
 pevca Bučarja v Lipsiji — da priznamo, kako si naši
 rojaki kljub neugodnim našim narodnim razmeram vedo
 priboriti slavo. 1. maja t. l. pa je po kratki bolezni umrl
 operni pevec I. K. Tertnik, ki je vzbujal opravičeno nado
 v sijajno bodočnost. Rojen v Ljubljani 1867. vzbujal je
 s svojim krasnim glasom toliko pozornosti, da se slednjič
 odloči, posvetiti se povsem pevskega poklicu. Podpiran
 zlasti od velikodušnega mecenata grofa Esterhazija, je
 študiral v Pragi in na Dunaju (tu je bil ljubljenec slav-
 nega prof. F. Mancio), potem pa bil angažovan najprej
 na dvorno opero v Mannheimu, potem v Lübechu, Opavi
 in Brnu. Zlasti v tem mestu stekel si je veliko prilju-
 bljenost, kar je pričal njegov lepi pogreb. Gostoval pa
 je tudi po drugih mestih. Impozantna postava in krasen,
 mocen tenor sta ga vsposobljala v vrlega interpreta glavnih
 ulog; pel je z isto dovršenostjo v Verdijevih („Trubadur“),
 Wagnerjevih („Lohengrin“, „Tannhäuser“) in modernih
 italijanskih operah („Cavalleria rusticana“, „Bajazzo“).
 V počitnicah pa je prihitel v domovino in tu sodeloval
 na mnogih, zlasti dobrodelnih koncertih. Čutil se je vedno
 zvestega Slovenca. Prijazno in ljubeznivo vedenje mu je
 pridobilo vedno prijateljev med domačini in tujci, in kdor
 ga je izpoznal, ga je radi dobrosrčnosti in značajnosti
 spoštoval in ljubil. Da ga je včasih osebna zavist ali na-
 rodno nasprotstvo užalilo, kar mu je bilo vedno v hudo
 bol, pri naših razmerah skoro ni bilo drugače mogoče.
 — Blag bodi spomin prerano umrlemu rojaku!

F. G—l.

„Ustredni Matici školski“ volil je pred kratkim v
 v Pragi umerli policijski komisar v pokoju Friderik
 Schnell, svoje ogromno premoženje 220.000 gld. Rajnik
 se je rodil v Pragi leta 1808. in bil nemškega pokolenja,
 a češki narod, med katerim je vedno živel in sam videl,
 kako se isti bori za vsako mrvice pravice, se mu je pri-
 ljubil in bil mu je srčno udan, kar je tudi pokazal s
 svojo plemenito oporoko. „Matica“ ima izplačati nekaj
 volil, a ostalo ji bode vendar kakih 200.000 gld.

V **posnemo!** Z Dolenjskega se nam piše: Neka gos-
 podičina je naročila od ljubljanskega trgovca blago v
 slovenskem jeziku, a dobila je z blagom nemški račun.
 Poslala mu je denar s pošno nakaznico in prijazno
 opombo, da naj je v prihodnjic ne žali več z nemškimi
 računi!

Prvi češko-slovanski ženski shod v Pragi. Na pred-
 večer prvega češko-slovanskega ženskega shoda je bila v
 narodnem gledališči v Pragi slavnostna predstava, h ka-
 teri je prišlo toliko občinstva, da so bili prenapolnjeni
 vsi prostori. Slavnost se je otvorila sè Smetanovo sim-
 fonijo „Z českých luhů á hajů“ potem je gospa Benoni
 deklamovala z globokim občutkom prolog, katerega je
 sestavila Pavla Maternova.

Prologu je sledila prekrasna živa podoba, predstavljajoča češke žene sprejemajoče od Genija belo zastavo humanitete in emancipacije.

Za prekrasno to podobo se je pela Smetanova opera **H u b i č k a**.

Druzega dne, soboto, se je napolnila Praška zbornica z različnimi sloji češkega ženstva, kajti bil je shod čeških žen in ne čeških dam in v svrhi so pač vse edine.

Referentinje čitajo svoja skrbno izdelana poročila mirno in gladko. In vse poslušajo napeto, vse je tiho, le od časa do časa doné odobrovalni glasi in male roke v rokovicah ploskajo poročevalkam.

* * *

H kongresu, h kateremu je došlo več stotin žen iz Češke in Moravske, prišli so kot gostje tudi dr. Podlipný župan praški, direktor Šubert in Friedberg — Mirohor-sky. Točno ob 9. uri zjutraj se je zapela kantata „Že-nam českým“ od Kavana besede od Nemcove, katero je odpel zbor mladih dam pod vodstvom g. K. Čeha, Gč. Seidlova je deklamovala prolog, katerega je spisala I. Geisslova, za tem je pa predsednica gospa E. Friedlän-der srčno pozdravila navzoče. V imenu češkega mestnega sveta je govoril župan Dr. Podlipný, v imenu „Nar. jednote“ pa dr. Kurz. Slavnostni govor je imela pisateljica gospa V. Lužička - Srbova, ki je v kratkem narisala pomen ženskega vprašanja in svršila svoj govor sè Slava na Nj. Veličanstvo cesarja in kralja.

Ko je gospa Novakova iz Prage prečitala došle br-zojavke, se je prešlo na dnevni red.

Gospa I. Daneševa je narisala delovanje češko slo-vanskih žen od narodnega preporoda do današnjih časov. Gospa M. Prohacka je govorila o delovanju žene v rodbini povdarjaje, da je družina temelj današnje družbe. Žena je duša rodbine, ki ima izvrševati trojno nalogo: ženino, nalogo domačice in materino. Ni ga na svetu vpliva, ki bi mogočnejše deloval na moža nego je žena. Žena more tudi slabega moža navdušiti za delovanje, zato more le plemeniti ženski značaj osrečiti moža. Referentinja je slikala delovanje ženskih v nalogi domačic in povdarjala važnost vkusa za harmonijo in zadovoljnost rodbine. Ta harmonija je pa znamenje dobre ženske odgoje, brez kate-re si harmonije še ne moremo misliti. Višina držav-ljanskega in moralnega pomena je pa največ v izpolnje-vanju materinskih dolžnosti in mati jemlje v tem slučaju veliko odgovornost nase; rodbina je otroku najboljša šola in tukaj je materin vpliv odločilen, ker otrok podeduje s krvjo tudi nagnenja, instinkte in lastnosti materine.

Gledé dekliške vzgoje imenovala je gospa referen-tinja zavode v Franciji, na Angležkem in v Švediji. V dekliških meščanskih šolah morali bi se razredi pomno-žiti; dostaviti bi se morali še dve šolski leti, kjer bi se deklice učile kuhati, gladiti, šivati, domače ekonomije itd. Vsaka žena, tudi taka, ki se ne misli posvetiti družin-skemu življenju, morala bi imeti pojem o domači ekono-miji, zato bi morala vsaka deklica predno prestopi na gimnazij izvršiti meščansko šolo in kurze o domačem go-spodinstvu. Le žena, ki se ne odtujaše svojemu poklicu, je prava žena.

Za tem je omenjala referentinja gospodinjo in po-slov, da bi se moralo namreč tudi v tem marsikaj pre-narediti.

O tej zadevi je govorila tudi gospa M. Sončkova. Rekla med drugim, da mora v zakonu vladati medsebojno zaupanje, pred vsem bi se morala odpraviti ljubosumnost, ki je uzrok tolikih rodbinskih neprijetnosti. Žena naj bode skromna, ponižna, dobra in varčna. Luxus je velika ovira rodbinske sreči. Dame iz aristokracije so doma in v javnosti skromnejše nego marsikatera žena iz buržuazije. Aristokratkinje se oblačijo preprosto a okusno in le o posebnih prilikah nadenejo na se luxus, ki je primeren njihovemu stanu. Za tem je prišla referentinja na odgojo otrok ter povdarjala, da je materina dolžnost učiti otroke ljubiti svoj narod, svoj materni jezik in učiti je zgodovine svo-jega naroda.

Druga dolžnost čeških žen bi bila podpirati in po-speševati češko obrtnijo in češko delo ter opominja na-posled vse zbrano ženstvo, naj kupuje ono vsega le pri Čehih.

Za tem se je prečital referat slovaške pisateljice H. Solteszove „O pohostinstvu prostom“ (o gostoljubji).

Gospa Jehličková iz Tabra je čitala o narodnih žen-skih dolžnostih. Rekla je med drugim, da se češke žene še vse premalo zavedajo svoje narodnosti in da so tako pripravljene sprejemati vsak tuji vpliv. Žena da mora poznati vse svrhe in težnje svojega naroda. Narodna za-vest naj prešine popolnoma češko ženstvo, da se odreče vsemu koketiranju z nemškim jezikom.

Dolžnost češke žene je tudi ustavljati se kozmopo-litičnemu toku, ki je nastal v delavskih krogih in da se češke delavke morajo rešiti svojemu narodu. Žena naj bi se vdeleževala političnega življenja ker ima za tako udeležbo gotovo pravico. Referentinja očita Čehinjam pre-malo zanimanja za lastno literaturo in o b ž a l u j e, da se daje nemškemu čtivu še vedno pred-nost. Enako energično je poročevalka kritikovala češko ženstvo v tem, da ima še vedno premalo narod-nega ponosa ter jim postavila za vzgled — Poljaki-nje. Isto pa da velja tudi za moške.

Govoril je potem dr. Kurz o organizovanju narod-nega dela, potem g. Pavla Maternova o potrebi češke li-terature, gospa Samkova in gospa K. Hrušková-Mašinova o češki filantropiji.

O ženskem volilnem pravu je govorila gospa Tur-nova, ki je ostro kritikovala sedanje volilno pravo ter zahtevala, da se dajo ženskim iste pravice, kakoršne imajo imajo moški. Obrnila se je na mestni zastop praški, naj bi on zahteval volilno pravo tudi za ženske.

O težnjah in svrhah posameznih ženskih stanov so govorile: v imenu učiteljic gč. Pölzel-Bauerova, v imenu uradnic H. Hemerova, v imenu malih obrtnic g.a B. Ka-rešova v imenu babic in strežnic bolnikom g.a Vesela, v imenu služabnic g.a K. Sladka in v imenu delavk g.a Jironikova.

Gospa P. Klenkova je darovala 1000 gl. za usta-novo, ki bi imela podpirati najdenčke; ko se je nazna-

nila ta vest na kongresu, odmevalo je med navzočimi obče priznanje in veselje.

Doma.

Bakreni in medeni kotli se snažijo najlepše z jesi-hom in soljo; treba jih le sè sukneno krpo krepko drgniti.

Steklenice. Prav dobro sredstvo za umivanje je na-vadna kopriva, ki osnaži tudi najmotnejše steklo. Ker kopriva v vodi ne peče, vzame se lahko v roko, da se ž njo steklo odrgne.

Čajna tinktura. Dobri suchong-ali pekkočaj se na-maka 24 ur v dobrem rumu ter se potem odcedi. Slad-kor, namočen v tej tinkturi je jako krepilen in prijeten. Ena žlica tinkture z vročo vodo namešana, daje izvrstno pijačo na potovanju ali na izletih.

Razpoke roke. Dobro sredstvo za razpoke roke se pripravlja tako-le: 16 gr. voska, 16 gr. kafre, 16 gr. smole in 10 gr. mozga se zmeša na malem ognju do dobrega. Potem se zmes odstrani od ognja ter se pri-meša še jeden beljak.

Umivanje. Devet pesti ječmena se skuha u 6 l. vode do polovice ter se skozi ruto precedi. Temu se prilije nekaj peruvijanskega mazila. S to vodo naj se umiva zjutraj in zvečer s flanelasto krpico.

Listnica uredništva.

Milka. Hvala lepa za pismo in za oba spisa, srčen po-zdrav!

Trnjevka. Pošljite vendar kaj, včeraj sem mislila Bog ve, kaj ste zopet napisali lepega, a bil je sam — papir.

Fr. D. Ona res slaba pesem je prišla le po pomoti v list.

Zaloga pohištva

tvrdke Alessandro Levi Minzi

Trst, Via Riborgo, 21 in Piazza Vecchia št. 2

Zaloga pohištva in tapetarij vseh slogov, lastnega iz delka. Bogato skladišče ogledal in vsakovrstnih slik. — Na zahtevanje ilustrovan cenik zastonj in franko. Naročeno blago stavlja se parnik, ali na železniško postajo, ne da bi za to računil stroške.

NAZNANILO.

Spodaj podpisani raznašalec lista „Edinost“ ki je zajedno URAK priporoča se toplo p. n. ob-činstvu za popraviljanje vsakovrstnih ur. Udani Friderik Colja, vratar hiše št. 8 via Solitario

Usake vrste

FAMBUKIC

dobiva se pri tvrdki

J. Stjepušin

Sisak

Cenike pošiljam vsakemu na zahtev franko.

Gabrijel

lekarnar-

v Ljubljani

Piccoli

pri angelju

Dmajska cesta

— Najboljše priznanje —
na II. mejnar. farm. razstavi v Pragi 1896
London—Pariz—Zenever 1892—1893.

Železnato vino

preizkušenege, zanesljivega učinka, ima v sebi lahko prebavljiv železnat preparat, kateri učinkuje pri slabotnih, na pomanjkanju krvi in na živcih trpečih osebah, priporočljiv posebno tudi za slabotne, blede otroke. III

Deset gramov teža preparata ima v sebi 25 miligramov železnatega kisleka in 10 miligramov izlečka iz skorje kineškega drevesa.

Lekarnar Piccoli v Ljubljani jamči za označeno, zmeraj jednako sestavo, potrjeno po kemični razkrojni dr. H. Hagerja v Frankobrodu na Odr in prof. Balt. Knapitscha, zapriseženega sodniškega kemika v Ljubljani

Steklenica imajoča pol litra velja 1 gld., 4 polliterske steklenice 3 gld., 60 kr., franko s poštnino vred 4 gld.

Naročbe odpošiljajo se točno proti poštnem povzetju.

List izhaja vsako drugo soboto in stane za vse leto 3 gld.; za naročnike „Edinosti“ pa 2 gld.; posamezne številke se bodo dobivale v Trstu v tabakarnah: pri Chiozzi in pri g. Lavrenčiču (Piazza Caserma), pri Pipanu (Ponte della Fabbra) in pri Fratniku (Sv. Jakob po 12 kr. Rokopisi naj se pošiljajo uredništvu „Slovenke“, na ročnina pa upravništvu „Edinosti“ ulica Molino piccolo, hšt. 3, II nstr.

Lastnik konsorcij lista „Edinosti“ — Izdavatelj in odgovorni urednik Fran Godnik. — Tiskarna Dolenc. Trst.